

SOSYAL TURİZMİN GELİŞİMİNDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ VE YAPILAN UYGULAMALAR

Doç. Dr. İsmail KIZILIRMAK

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, 34452 İstanbul
ikizilirmak@yahoo.com

Yrd. Doç. Dr. Suna MUGAN ERTUĞRAL

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, 34452 İstanbul
sertugral@yahoo.com

Özet

Sosyal turizm, sahip olduğu özellikleriyle toplumsal yaşama ve çalışan bireylerin büyük çoğunluğunun yaşamlarına olumlu katkıda bulunmaktadır. Temel amacı, ekonomik gücü zayıf bireylerin turistik faaliyetlere katılarak bedensel ve zihinsel yıpranmalarını azaltmak ve çeşitli açılardan gelişmelerini sağlamak olan sosyal turizm, bu amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli araçlara sahip olmalıdır. Bu araçlar turizmin gereksinimleri ele alındığında parasal olarak büyük kaynakları gerektiren araçlardır. Bu nedenle sosyal turizmin amaçlarına ulaşmada kullanabileceği ana araç, devlet ve devletin kuruluşlarıdır.

Kamu kuruluşları, dinlenmenin ve gezmenin bir hak olduğu gerçeğinden hareketle sosyal turizm kapsamına giren birçok hizmeti, ücretsiz olarak toplumdaki bireylere sunmaya çalışmaktadır. Bu kamu kurum ve kuruluşları arasında, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetim kuruluşu olan belediyeler en önemli hizmeti yerine getirmektedir. Bu çalışmada, belediyelerin, ilk aşamada turizm ile ilgili görev ve sorumlulukları açıklanacaktır Aynı zamanda sosyal turizm kapsamında yüklendikleri görev ve sorumluluklar örnekler ile açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Turizm, sosyal turizm ve belediyeler.

THE ROLE AND PRACTICES OF LOCAL GOVERNMENTS IN DEVELOPMENT OF SOCIAL TOURISM

Abstract

Social tourism with its characteristics, contributes to the working individual's life and the social life. Social tourism whose main purposes are to decrease the individuals', whose economic power is low, physical and mental damages by participating tourism activities and to provide improvement for various points, should have various implements. This implements requires big sources as financial when needs of tourism activities are considered. Therefore, the main implement source is the government to achieve the purposes of social tourism. A public institution tries to provide the service which is included in social tourism for free of charge to the citizens on the fact that it's a main right to travel and rest. Among all these public institutions the first one, The Republic of Turkey The Ministry of Culture and Tourism, as the second one, municipalities as local government agencies accomplish the most important services. In this study, at the first stage, municipalities' general duties and responsibilities, after that, in other stages, their duties and responsibilities in social tourism are tried to explain.

Key words: Tourism, Social Tourism and Municipalities.

Giriş

Turizm, gün geçtikçe yüksek gelir düzeyindeki bireylerden, geniş ve ekonomik güçleri sınırlı olan toplumsal gruplara doğru genişleme özelliği göstermektedir. Bu genişleme, turizmin geçirdiği aşamalar ile yakından ilgilidir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra turizmin yapısındaki hızlı değişime bağlı olarak; gezme, görme, eğlenme ve dinlenme gibi imkanlar belirli sınıflara ait olmaktan çıkararak, ekonomik güçleri sınırlı olan insanların da ihtiyaı olmuştur. Turistik demokrasi denilen bu olay, gerek devlet tarafından uygulanan politikalarla, gerekse kişilerin çalıştığı kuruluşlar tarafından sağlanan imkanlarla gerçekleştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı gelişerek, özel bir anlama ve kapsama sahip bu turizm şekli, sosyal turizm olarak tanımlanmaktadır. Sosyal turizm, ülkelerin sosyal gelişme ve büyüme yolunda ulaştığı aşamalardan biri olmuş ve günümüz turizmde ağır basan bu sosyal özellik, turizm politikalarında önemli bir yer tutmuştur (Usta, 2008, 71).

Sosyal turizmin temeli, turizme katılmanın sağlanmasıdır. Toplumdaki herkesin günlük, haftalık ve yıllık sürede dinlenme ve kişiliğini geliştireceği, sosyal entegrasyonun güçlenmesini sağlayacak tatil hakkı bulunmaktadır ve şüphesiz, herkes kendini geliştirebilmek için bu hakkını da kullanabilmelidir. Turizm hakkı, bu genel hakkın somut bir ifadesidir ve sosyal turizm, bu hakkın uygulamada küresel olarak ulaşılabilirliğini sağlama isteği üzerine kuruludur. Bu nedenle sosyal turizm, ülkelerin tamamında önemli bir endüstri olan turizmin dışında da değildir. Aksine bu küresel turizme katılma, turizmin temelini oluşturan seyahat etme, başka bölgeleri ve ülkeleri tanıma hakkını kullanmanın bir yolunu oluşturmaktadır (<http://www.festtravel.com/tr>).

Turizm, bugün toplumda bütün herkesin yararlanması gereken bir hak haline gelmiştir. Bu gerçeği Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü, Viyana Beyannamesi'nde açık bir şekilde belirtmektedir. Söz konusu beyannamede, “turizm, uygarlığımızın ekonomik hayatına katılanların, sosyal olduğu gibi, kültürel olarak da bağımsızlıklarının en göze çarpan ve etkileyici delilidir. Dün hala bir azınlığın imtiyazı, bugün toplum mülkiyetinin ayrılmaz bir parçası olan turizm, herkesin yararlanabileceği hale getirilmelidir” şeklinde görüş belirtilmiştir (Toskay, 1983, 164). Bu turizmde temel ölçüt, turizme katılımın, gelir düzeyi düşük bireylerden oluşmasıdır.

Sosyal turizm, günümüzde yoğun ve stresli bir ortamda faaliyet gösteren çalışanların bakış açısının genişlemesi, toplumda sosyal birliktelik ortamının oluşması ve toplum içerisinde her kesimin turizme katılımının sağlanmasını hedeflemektedir. Bu nedenle sosyal turizm, toplumdaki sosyo-ekonomik gelişmeye katkı sağlama açısından öne çıkan bir turizm çeşididir. Adı sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile beraber anılan sosyal turizm; yerel, ekonomik, sosyal ve kültürel kazançlar elde etmek açısından önemli bir rol oynamaktadır. Çevreyi ve sürdürülebilir kalkınma unsurlarını da gözetilen sosyal turizm,

toplumun her kesiminden kişinin turizm amaçlı seyahatler ile değişik bölgelere ulaşmasını sağlamakta ve bu durum yukarıda da söz edildiği gibi farklı kazanımlara uygun bir ortamı oluşturmaktadır (Demir, 2012).

Sosyal Turizm Kavramı, Amacı ve Özellikleri

Sosyal turizmin içeriğinin ve kapsamı konusunda farklı birçok görüş bulunduğu için, kesin olarak tanımlamak güçtür. Konuyla ilgilenen kurumlar, birbirinden farklı yöntemler kullansa bile hepsi her zaman aynı ilkeye dayanmaktadırlar; en yoksul kişiler başta olmak üzere toplumdaki tüm bireylerin dinlenmeye, rahatlamaya ve günlük, haftalık ve yıllık olarak işten izin almaya hakkı bulunmaktadır. Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü'ne (OITS) göre sosyal turizm; düşük gelirli nüfusun turizme katılmasından doğan tüm kavram ve olaylar, iyi tanımlanmış sosyal kurallardan oluşmaktadır. Avrupa Komisyonu'na göre bazı ölkelerde sosyal turizm; sosyal kurumlar, kooperatifler ve sendikalarca düzenlenmektedir ve toplumun her kesiminin özellikle düşük gelirli nüfusun seyahat edebileceği şekilde tasarlanmıştır (<http://www.festtravel.com/tr>).

Türkiye'de ise sosyal turizm, bilim çevrelerince ekonomik özelliği ile ele alınarak tanımlanmıştır. Yapılan tanımları incelediğimizde sosyal turizm, günümüzün sosyal gelişme anlayışı içinde, ekonomik güçleri nispeten düşük olan memur, işçi ve öğrenci gibi gruplar tarafından yapılan seyahatlerin ortaya çıkardığı iç ve ilişkilerdir. Bir başka tanımda ise sosyal turizm; "ekonomik güçleri zayıf olan kitlelerin birtakım özel önlem ve tesisler yardımıyla turizme katılmaları ve bunun yarattığı ilişkilerin tümüdür, şeklinde ifade edilmektedir" (Usta, 1982, 71).

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi, sosyal turizmde temel ölçüt olarak, "ekonomik güç" dikkate alınmaktadır. Ancak günümüzde belirli bir gelir düzeyinin altında bulunan ve turizme katılmak için yeterli gelire sahip olmayan

kişilerin yanında, bedensel yönlerden engelli olan kişilerin de sosyal turizm kapsamı içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu tanımlar doğrultusunda sosyal turizm kapsamında yer alan toplumsal grupları; işçiler, memurlar, emekliler, gençler, bedensel özürlüler, çiftçiler, esnaf ve sanatkarlar olarak gruplara ayırmak mümkündür (Kozak vd., 2011,16).

Sosyal turizm tanımlarında da görüldüğü gibi bu turizm türünün kavram ve olgu olarak bazı özellikleri vardır. Bu özellikler (Usta, 1982, 71-72);

- Sosyal turizme katılan kişilerin, ekonomik güçleri kısıtlıdır,
- Bu kişiler, modern sosyal gelişim anlayışına uygun olarak ve sosyal kavramının içinde turizm hareketlerine katılmaktadırlar,
- Kitlelerin kendi ekonomik güçleriyle turizme katılmaları zor olduğu için, alınan özel önlemler ve tesislerin yardımları da bu katılıma katkı sağlamaktadır. Devletin sağladığı kredi ve yardımları, sendikaların, tasarruf sandıklarının ve kooperatiflerin tesisleri, ulaşım ve konaklama fiyatlarında sağlanan özel indirimler, amaca uygun konaklama yatırımları bu önlem ve tesis türlerinden bazılarıdır.

- Turizmin geniş kitlelere ulaştırılması ve olumlu etkilerinden toplumdaki tüm bireylerin yararlandırılması temel amaçtır.

Turizm hareketlerine katılmanın, herkesçe erişilebilir kılmaya çalışılması gereken genel bir hak olduğu noktasından yola çıkarak, bir faaliyetin sosyal turizm olarak tanımlanabilmesi için üç koşulun yerine gelmesi gerekmektedir. Bu koşullar;

- Gerçek hayat şartları, turizm hakkını tamamen veya kısmen kullanmayı imkansız hale getirmektedir. Bu durum; ekonomik koşullar, fiziksel veya akli yetersizlik, kişisel veya ailevi yalnızlık, hareketliliğin azalması, coğrafi zorluklar ve gerçek bir engel teşkil eden çeşitli sebeplerden kaynaklanabilir.

• Bir kişi, bir kamu kurumu veya özel kuruluş, bir şirket, bir sendika veya en basitinden örgütlenmiş bir grup insan, insanların turizm haklarını kullanmaları önündeki engelleri ortadan kaldırmak veya azaltmak için harekete geçmeye karar verir.

• Bu hareket etkili olur ve bir grup insanın sürdürülebilirlik, erişilebilirlik ve dayanışma, değerlerine saygı duyan bir şekilde turizme katılabilmesine yardımcı olur (<http://www.festtravel.com/tr>).

Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü'ne (OITS) göre sosyal turizmin esasları, beş ölçüt üzerinde kurulmuştur. Bu ölçütler;

- Çoğunluğun turizmden yararlanma hakkı,
- Sosyal turizmin sosyal entegrasyona olan katkısı,
- Sürdürülebilir turizm yapılarının oluşturulması,
- İstihdam ve ekonomik kalkınmaya olan katkısı,
- Sosyal turizmin küresel kalkınmaya olan katkısı şeklinde

(<http://www.festtravel.com/tr>).

Sosyal turizmin geliştirilmesinde, temel nedenlerin sosyal turizme sağladığı destek yeterli değildir. Örneğin sadece ücretli tatil hakkının verilmesi, sosyal turizme katılım için yeterli olmaktan uzak kalmaktadır. Çünkü sosyal turizmin bireyleri, her şeyden önce finansal gücü sınırlı olan kitlelerdir. Bu sosyal grupların turizme katılmaları konusunda bazı yardımların ve katkıların geliştirici olarak devreye girmesi gerekmektedir (Usta, 2008, 73). Bu amaca bağlı olarak sosyal turizmin geliştirilmesi amacıyla çeşitli ülkelerde, bazı temel uygulamalar gerçeleştirilmektedir. Bu uygulamalar (Kozak vd., 2011,16);

- Tatil kredileri,
- Ulaştırma araçlarında indirimli fiyatların verilmesi,
- Özel seyahat veya tatil çeki kullanımı,

- Taksitle tatil seçeneği,
- Konaklama tesisleri ile sosyal turizm bireyleri arasında iletişimin sağlanması,
- Tasarruf sandıklarının kurulması ve yaygınlaştırılması,
- Öğrenci yurtlarının, özellikle gençlik turizmine yönelik olarak tatil döneminde kullanılması,
- Kamu kamplarının sosyal turizm amaçlı olarak tüm katılmak isteyenlerin hizmetine sunulmasıdır.

Sözü edilen bu uygulamalar, genel olarak gelir düzeyinin yetersizliği nedeniyle, tatile çıkma olanağı bulunmayan ücretli kitlelere ekonomik destek niteliğini taşımaktadır. Sağlanan ekonomik desteklerin yanı sıra sosyal turizmin geliştirilmesinde üçüncü yaş turizmi ve gençlik turizminin geliştirilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Üçüncü yaş turizmindeki gelişmeler, sosyal turizmin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle emekli kitlelerin, çeşitli sosyal güvenceler ve kuruluşlar aracılığıyla, en iyi boş zaman değerlendirme olanaklarından biri olarak turizmi kabul etmeleri, gün geçtikçe sosyal turizmde özel bir yer kazanmalarına yol açmıştır.

Gençlik turizmi de, satın alma gücü sınırlı olan ve genellikle henüz öğrenim aşamasında olup, belirli bir meslekte çalışmayan belirli yaş grubundaki gençlerin, bireysel ve topluca gerçekleştirdikleri turistik etkinliklerdir. Özellikle gençlik kampları, sosyal turizm yönünden önem taşımakta ve tatil ihtiyacını karşılamaktadır (Usta, 2008, 73-74). Bu nedenle, dünyada sosyal turizm amacıyla pek çok tesis oluşturularak toplumda yaşayanların hizmetine sunulmuştur. Sosyal turizmin amaçları şu şekilde sıralanabilir (Kozak vd., 2011, 16);

- İnsanların özellikle çalışan kitlelerin düşünce ve değer yargılarının genişletilmesi,
- Diğer insanlarla kendini kıyaslama ve toplumsal kaynaşma alışkanlığının kazandırılması,
- Kendi ülke insanlarını tanıma olanağı sağladığı gibi, diğer ulusların insanları ile yakınlaşma ve dostluk duygularının geliştirilmesi,
- Barış içinde yaşamının kitlelere ulaşan bir bilinçlenmeye dönüştürülmesi,
- Toplumsal eşitliğin sağlanması ve bunun sosyo-ekonomik yapı içinde yayılması,
- Yaşlılar için yeniden aktif bir yaşam ortamının yaratılmasıdır.

Sosyal Turizmin Dünyada ve Türkiye'deki Gelişimi

Özellikle iç turizme dinamizm kazandıran sosyal turizm, 1930'lu yılların ortalarından itibaren gelişmeye ve bir turizm türü olarak görülmeye başlamıştır (Demir, 2012). Dünyada sosyal turizmin önem kazanması ise, 1936 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ücretli izin konusunda uluslararası düzeyde ve katılımlı çalışmalar yapması (Kozak vd., 2011, 16) ve sosyal turizm ile ilgili uluslararası düzeyde ilkelerin saptanması ile gerçekleşmiştir. Söz konusu bu ilkeler;

- İnsanların satın alma gücünün istenilen düzeyde olmaması,
 - Ucuz konaklama, seyahat etme, yeme ve içme imkânlarının azlığı,
 - İnsanlarda tatil yapma alışkanlıklarının yaygın olmaması,
 - Okul tatillerinin yılın çeşitli zaman dilimlerine dağıtılmamasıdır
- (<http://www.slideshare.net>).

Sözü edilen bu yıllarda sosyal turizm faaliyetleri içinde, dağda beden sporlarına dayanan tatillerde uzmanlaşmış organizasyonlarla veya İsviçre ve Fransa'da yoksul ailelerin çocukları için kurulan tatil kampları, örnek uygulamalar olarak sıralanabilir (<http://www.festtravel.com/tr>).

Kamu kurumları, sosyal turizmin ilk uygulamalarına İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra katılmaya başlamışlardır. Bu katılım, İngiltere ve Hollanda'da müdahale etmemeyi seçen bir tutum altında sergilenmiş olsa bile, sosyal turizm faaliyetleri organize eden bazı Avrupa ülkelerinde (Fransa, İtalya, Portekiz ve İspanya) işçi hareketleriyle bağlantı şeklinde gerçekleşmiştir. Sosyal turizmi teşvik etme çabaları, asıl 1950'li ve 1960'lı yıllarda hız kazanmaya başlamış ve bu amaçla 1963 yılında merkezi Brüksel'de olan Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü (OITS) kurularak bu turizm türünün gelişmesine katkıda bulunmaya başlamıştır. Söz konusu örgüt, çeşitli uluslararası belgeler ile kabul edilmiş olan "turizm ve tatil hakkının herkes için gerçeklik kazanması" ilkesine katkıda bulunmayı amaçlamakta ve bu bağlamda, kamu sektörünü ve özel sektör kuruluşlarını bir araya getirmektedir (<http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr>). Ayrıca sosyal turizm ile ilgili birçok örgüt, birlik ve eşgüdüm sağlayan kurum ve kuruluş da, bu yıllarda kurulmuştur (<http://www.festtravel.com/tr>).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi temelinde tüm insanların dinlenmeye, boş zamana, daha az çalışma saatlerine ve ücretli tatile ihtiyacı olduğunu kabul edilerek, 1996 yılında Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü Montreal Genel Kurulu'nda bir "Sosyal Turizm Bildirgesi" yayınlanmış ve sosyal turizmin genel çerçevesi belirlenmiştir (Demir, 2012). Yine Avrupa turizm politikasının oluşturulmasına katkıda bulunmak üzere, Avrupa Ekonomi ve Sosyal Komitesi tarafından hazırlanmış olan Avrupa'da sosyal turizm konulu "Barselona Bildirgesi" ile sosyal turizm kavramı, Avrupa turizm modelinin ana unsurlarından biri olarak ele alınmıştır. Avrupa turizm politikası çerçevesinde, sosyal turizm ile

ilgili olarak ön plana çıkan üç ana görüŖe göre; tatil için gerekli boş zamana sahip olmak, seyahate çıkmak ve tatil yapmak için gerekli ekonomik imkanların olması, mevcut seyahat ve tatil imkanlarının ulaşılabilirliği için gerekli sistem, yapı ve araçların bulunması gerekmektedir (Demir, 2012).

Sosyal turizmin Türkiye'deki gelişimine baktığımızda, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren çalışanlara ücretli izin hakkının yürürlüğe girmesi ve 1963 yılında ortaya konulan ilk kalkınma planı ile iç turizmin gelişmesine yönelik yapılan çalışmalara bağlı olarak, sosyal turizm gündeme gelmiştir (Demir, 2012). Ülkemizde sosyal turizmin gelişmesine yönelik ilk uygulama da, T.C. Turizm Bankası A.Ş.' nin 1975-1984 yılları arasında uygulamaya başladığı tatil kredisi uygulamasıdır. Öte yandan Türkiye'deki sosyal turizm uygulamasının en önemli örneği, kamu kamplarıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1992 yılından bu yana gençlere yönelik olarak, sosyal turizm çalışmalarında bulunmaktadır. Bu etkinliklerle ilgili olarak her yıl "Gençlik Turizmi Rehberi" hazırlanmaktadır. Bu rehberde, o yıl içinde gençlere yönelik indirimlerde bulunmayı taahhüt eden işletmelerin adresleri ve indirim tutarları ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Söz konusu rehberde, Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı yurtlar ile konaklama tesislerinden kimlerin yararlanabileceği ve konaklama fiyatları bulunmaktadır (Kozak vd., 2011, 17). Benzer şekilde, TCDD İşletmesi de toplumun çeşitli kesimlerine yönelik olarak çeşitli etkinlikler içindedir. Bu amaçla; Uluslararası Gençlik Taşınması, Grup Taşınmaları, Euro Mini Grup, Inter Rail, Euro Domino, Öğrenci İndirimi ve Aile İndirimi yapılan uygulama ve teşviklere örnek gösterilebilir (Kozak, 2009, 25).

Sosyal turizm, Türkiye'de ulaşım altyapısının ve konaklama hizmetlerindeki gelişmelere bağlı olarak, turizmin on iki aya yayılmasına yönelik turizmin çeşitlendirilmesi çalışmalarına katkı sağlayarak iç turizmin gelişimine katkı sağlamaktadır (Demir, 2012). Bu doğrultuda Kültür ve Turizm

Bakanlığı'nın 2023 Stratejisi'nde yer alan iç turizme yönelik hedefler de, mevcut 9. Kalkınma Planı ile bir bütünlük taşımaktadır. Ülkemizde seyahat alışkanlığı olmayan vatandaşların tercihlerine uygun farklı turistik ürünlerin pazara sunulması ve tanıtılması, iç turizmden başta dezavantajlı grupların (özürlüler, düşük gelirli, gençler, kadınlar vb.) ve genç nüfusun daha fazla yararlanmasına yönelik çeşitli sosyal turizm projeleri kamu ve özel sektör işbirliği ve desteği ile geliştirilmesi hedeflenmektedir (<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr>).

Bu amaçla, Türkiye'de sosyal turizmin gelişmesi için alınan tedbirleri incelediğimizde;

- Kanunlarımız, çalışanlara ücretli yıllık izin, hasta tatili ve bayram tatili gibi çeşitli sosyal hakların tanınmasıyla turizme katılan kişi sayısını arttırmaktadır.

- Ülkemizde ulaştırma ve konaklama hizmetlerinde bazı dönemlerde yapılan çeşitli indirim ve kampanyalar sosyal turizmi olumlu etkilemektedir.

- Ülkemizde birçok kamu kuruluşunun sosyal tesis ve kamplarının artması sosyal turizme katılan kişi sayısını arttırmaktadır.

- Ülkemizde her türlü ulaşım altyapısının hızla gelişmesi, kısa sürede ve daha ucuz yolculuk olanağı oluşmakta bu da sosyal turizmin gelişmesini olumlu etkilemektedir.

- Ülkemizde her mevsim için turizm faaliyetlerine uygun yerlerin bulunması ve turizm sezonunun uzun olması sosyal turizmin gelişmesine yardımcı olmaktadır (<http://www.slideshare.net>).

Türkiye'de sosyal turizmin geliştirilmesine yönelik gerek sağlanan olanaklar açısından gerekse turistik çekiciliklere rağmen, sosyal turizm istenilen düzeyde gelişmesini engelleyen çeşitli faktörlerin de bulunduğu bir gerçektir. Bu faktörler;

- İnsanların gelir düzeyinin genelde düşük olması,
- Toplumumuzda tatil yapma alışkanlığının yaygın olmaması,
- İnsanların büyük bir bölümünün tarımsal alanlarda çalışması ve bundan dolayı yaz turizmine katılma fırsatını bulamaması,
- Ülkemizde turizm yatırımlarına yeterli kaynak ayırlamaması,
- Ülkemizde sosyal turizmin yalnızca kamu kampları biçiminde devlet kurumları, bankalar ve sanayi kuruluşları tarafından kendi çalışanlarına yönelik olarak yoğunlaşması sayılabilir ([http://egitek.meb.gov.tr.](http://egitek.meb.gov.tr))

Yerel Yönetimler ve Sosyal Turizmin Gelişmesine Yönelik Uygulamaları

Sosyal turizm, sahip olduğu özellikleriyle toplumsal yaşama ve çalışanların büyük çoğunluğunun sağlık ve sosyal yaşamlarına olumlu katkılar sağlamaktadır. Temel amacı, ekonomik gücü zayıf grupların turistik faaliyetlere katılarak bedensel ve zihinsel yıpranmalarını azaltmak ve sosyal açılardan gelişmelerini sağlamak olan sosyal turizm, bu amaçlarına ulaşabilmek için çeşitli araçlara sahip olmalıdır. Bu araçlar, turizmin gereksinimleri ele alındığında parasal olarak büyük kaynakları gerektiren araçlardır. Bu nedenle sosyal turizmin amaçlarına ulaşmada kullanabileceği ana araç, devlettir. Çünkü sosyal turizm amacıyla yapılacak olan yatırımlar, “kar” amacıyla işletilmeyeceğinden dolayı, özel sektöre ekonomik açıdan çok çekici gelmemektedir (Çamur, 1986, 23).

Başta Avrupa ülkeleri olmak üzere ülkemizde de sosyal turizmin gelişiminde rol oynayan kamu kuruluşları bulunmaktadır. Kamu kuruluşları, dinlenmenin ve gezmenin bir hak olduğu gerçeğinden hareketle, sosyal turizm kapsamına giren birçok hizmeti ücretsiz olarak toplumdaki bireylere sunmaya çalışmaktadır. Bu kamu kurum ve kuruluşları arasında, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere yerel yönetim kuruluşu olan belediyeler önemli yere sahip bulunmaktadır.

Yerel yönetim kuruluşu olan belediyeler, son yıllarda yörelerinde yaşayanların mutluluğunu artırabilmek, yaşam kalitelerini yükseltebilmek ve hemşerilik bilincini geliştirebilmek amacıyla sosyal turizmin faaliyetleri içinde değerlendirilebilecek birçok hizmeti, yılın çeşitli dönemlerinde o yörede yaşayanlara ücretsiz olarak sunmaya başlamışlardır. Söz konusu bu hizmetler, genellikle büyük şehirlerdeki büyükşehir ve ilçe belediyelerince yaygın olarak sunulmakta ve ortaya çıkarılan sosyal turizme yönelik uygulamalar ve bu etkinliklere katılımda günden güne artarak devam etmektedir.

Sosyal turizmde belediyelerin rolü ve sorumluluklarını daha iyi ortaya koyabilmek amacıyla belediye tanımının yapılması gerekmektedir. 1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre belediyeler; "Beldenin ve beldede oturanların yerel nitelikteki ortak ve medeni ihtiyaçlarını düzenleme ve karşılamakla yükümlü bir tüzel kişiliktir" şeklinde tanımlanmaktadır. Belediyeler il özel idarelerinin aksine, belirli bir coğrafi bölgenin değil, insanların topluca oturdukları, kendisine belde adı verilen yakın evlerden oluşmuş sınırlı yerleşim birimlerini idare eden birimlerdir (Baş vd., 2007). Anayasanın 127'nci maddesine göre mahalli idarelerin görev ve yetki alanı ise, mahalli müşterek ihtiyaçlardır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinde, belediyelerin görev ve yetkileri tek tek sayılmak yerine hizmet alanları sayılmış ve kanunlarda açıkça başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen "mahalli müşterek" nitelikteki her türlü görev ve hizmetin, belediyelerce yapılması esası öngörülmüştür. Bu görevler, belediyelerin başlangıçtan beri yürüttüğü görev ve sorumluluklar olup, bunlar belediyelerin varlık nedenini de oluşturmaktadır. Söz konusu Kanun'un 14'üncü maddesinde düzenlenen belediyelerin görev ve sorumluluklarını, başlıklar halinde incelediğimizde (<http://www.belediyesorunlari.com>);

- İmar, su, kanalizasyon ve ulaşım gibi kentsel altyapı hizmetleri vermek,

- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri kurmak,
- Çevrenin korunması ve çevre sağlığı hizmetleri sunmak,
- Temizlik ve katı atık hizmetleri vermek,
- Zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans hizmetleri sunmak,
- Şehir içi trafik hizmetleri,
- Defin ve mezarlık hizmetleri,
- Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlara ilişkin hizmetler,
- Konut hizmetleri,
- Kùltür ve sanat, turizm ve tanıtım, gelik ve spor hizmetleri,
- Sosyal hizmet ve yardım, evlendirme meslek ve beceri kazandırma geliştirilmesi hizmetleri,
- Ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetleri,
- Kadın ve çocuklar için koruma evleri açmak, olarak sıralanmaktadır.

Yukarıda sayılan hizmetler, bireysel bir ihtiyacın karşılanmasına dònük değildir. Buna gòre belediyeler mahalli mùřterek şekilde, ilgili yòrede yaşayan ve hemşerilik hukuku ile bağlı tüm insanların ortak ihtiyaçlarının karşılanmasına dònük hizmetleri gòrebilir veya gòrdùrebilirler (<http://www.belediyesorunlari.com>).

Belediyeler Kanunu'nun 15. maddesine gòre belediyelerin yetkileri ve imtiyazlarını da incelediğimizde; il sınırları içinde bùyùkşehir belediyeleri, belediye ve mùcavir alan sınırları içinde il belediyeleri ile nùfusu 10.000'i geçen belediyeler meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını faiz almaksızın on yıla kadar geri òdemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilirler. Bunun karşılığında yapılan tesislere ortak olabilir; sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere, İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile ücretsiz veya dùřùk bir bedelle amacı dışında

kullanılmamak kaydıyla arsa tahsis edebilir şeklinde sıralanmaktadır (www.mevzuat.gov.tr).

Türkiye’de, uzun yıllar boyunca turizme yönelik tanıtım, spor, rekreasyon, sanat ve kültür gibi hizmetlerin ağırlıklı olarak merkezi yönetimin görevi olduğu görüşünden hareket edilmiş ve turizme yönelik bazı görevler verilmekle birlikte olup söz konusu görevlerde, daha çok altyapı ve temel hizmetler ile ilgilidir. Aslında belediyelere 1930 tarih ve 1580 sayılı Kanunla, turizmle doğrudan ve dolaylı ilgili çok farklı alanlarda yetki ve görevler verilmiştir ancak zamanla bu görevler, neredeyse tamamen merkezi yönetimin kontrolüne geçmiştir (Baş vd., 2007). Oysa yerel yönetimler içerisinde turizm ile ilişkisi en kuvvetli olanı, belediyelerdir. Belediyelerin sahip olduğu her türlü görev ve sorumluluk, turizm ile yakından ilişkilidir. Bu görev ve sorumlulukları iki bölümde incelemek mümkündür. Birinci bölümü oluşturan görev ve sorumluluklar; tanıtım, spor, kültür, sanat ve rekreasyon, “turizme yönelik” hizmetlerdir. İkinci bölümü oluşturan görev ve sorumluluklar ise; planlama, denetim, peyzaj, park, temizlik, çevre düzenlemesi, imar, ulaşım, konut gibi hizmetler ise, “turizmi etkileyen” hizmetler olarak gruplandırılabilir (Baş vd., 2007).

Turizm ile ilişkili olan sıralanan hizmetlerin ilk amacı, yerel yönetimlerin yörelerini turistik çekiciliğe sahip bir destinasyon haline getirmek ve böylece başta ekonomik, sosyal ve kültürel gelişime katkıda bulunmadır. Bu bakış açısıyla yerel yönetimlerin turizm ile ilgili sorumluluklarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Baş vd., 2007);

- Turistler için (konferans merkezleri) ve ülke vatandaşları için (tiyatrolar, parklar, spor alanları ve müzeler) boş zaman faaliyetlerinin hazırlanması,

- Yerel düzeyde planlamalar yapılması,

- Arazi kullanımı için kontrol mekanizmasının geliştirilmesi,

- Ziyaretçi hizmetlerinin hazırlanması,
- Otomobiller ve tur otobüsleri için park alanlarının hazırlanması,
- Karavan alanlarının hazırlanması,
- Bölgesel turizm örgütlerinin kullanımı için istatistiklerin hazırlanması,
- Tanıtma ve pazarlama çalışmaları,
- Tarihi binaların korunması,
- Kamu sağlığı ve güvenliğidir.

Aynı şekilde yerel yönetimlerin amaçları konumunda bulunan bazı çabalar da, turizm ile ilgili sorumluklara eklenebilir. Bu çabalar (Baş vd., 2007);

- Ziyaretçi sayısını arttırmak,
- Ziyaretçilerin kalış sürelerini arttırmak,
- Ziyaretçi harcamalarını arttırmak,
- Yerel çekicilikleri arttırmak ve yenilemek,
- Bölgenin imajını, turist destinasyonu olarak yaratmak ve geliştirmek,
- Özel sektörün turizme ilgisini arttırmak, şeklinde sıralanabilmektedir.

Türkiye’de belediyelere çeşitli kanunlarla verilen turizme yönelik ve turizmi de etkileyen tanıtım, kültür, sanat, spor ve rekreasyon hizmetleri arasında da (Baş vd., 2007);

- Otel, motel, pansiyon ve kamping gibi konaklama tesisleri yapmak,
- Yerel, ulusal ve uluslararası festival, kültür ve turizm etkinlikleri düzenlemek,
- Özel müteşebbisler tarafından kurulan konaklama tesislerine, işletme belgesi vermek
- Müze kurmak ve işletmek,
- Yiyecek, içecek tesisleri kurmak ve kurulanlara belge vermek ve denetimlerinin yapılmasını sağlamak

- Belediye tiyatrosu ve sineması yapmak ve işletmek,
- Turistik işyerlerini denetlemek,
- Turistik değeri olan kültür varlıklarını korumak,
- Koruma-kullanma dengesi içinde restorasyonlar yapmak,
- Kentsel eksiklik, bozukluk ve çarpıkları ortadan kaldırmak,
- Turistik çekiciliği koruyucu imar planlaması ve çevre düzenlemesi yapmak,
- Turizm bürosu açmak,
- Yerel halkı turizm konusunda bilinçlendirmek için seminerler düzenlemek ve toplantılar yapmak,
- Turizm sektörüne personel yetiştirmek amacı ile çeşitli mesleki kurslar ve okullar açmak,
- Turizme yönelik (golf sahası vb.) spor alanları açmak,
- Bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlere bölge hakkında bilgi verebilmek için broşür ve tabela gibi tanıtım malzemelerini hazırlamak,
- Belediye çalışanlarını turizm konusunda yetiştirmek,
- Rehberlik hizmetleri vermek bulunmaktadır.

Belediyelerin yukarıda ifade edilen genel nitelikteki görev ve sorumlulukları, doğrudan turizm ile ilgili faaliyetleri kapsamıyor gibi gözükse de, aslında turizmin çok kapsamlı bir faaliyet alanı olduğu göz önüne alındığında, bu görev ve sorumluluklar temelde turizmi ile ilgili bir çok alanı kapsadığı anlaşılmaktadır (Baş vd., 2007).

Türkiye'deki belediyelerde, kültür-sanat ve turizm adına örgütlü, uzun vadeli ve düzenli olarak tekrarlanan etkinlikler var olmakla birlikte; genellikle fuar, şenlik ve festival biçiminde, yılın ancak birkaç gününe toplanmış etkinlikler daha çok ağırlık kazanmıştır.

Yerel yönetimlerin turizmi geliştirmedeki ikinci fonksiyonu da, birincisinde olduğu gibi yörelerinin turizm açısından gelişimini sağlamaya yönelik planlama çabalarından farklılık göstermektedir. Belediye sınırlarında yaşayan insanların ve özellikle ekonomik gücü zayıf olanların ortak ihtiyaı olan rekreasyon, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarının karşılanması, bulunulan yörenin ve ülkenin tanıtılması ve turizm işletmelerinin üretmiş olduğu mal ve hizmetlere talep oluşturulmasına yönelik çabalardır. Bu çabalarda, sosyal turizmin tanımında, kapsadığı gruplar ve düzenlenme amaçlarıyla bire bir rtmektedir. Bu amaçla belediyeler, sosyal turizmin konusuna girebilecek türdeki kısa ve birkaç günü kapsayan gezileri organize ederek, yörede yaşayanların yoğun katılımının teşvik edilmesi ve düzenlenen gezilere çocuklar, gençer, kadımlar ve satın alma gücü zayıf olan grupların katılımlarının sağlanarak sosyal turizmin gelişmesine katkı sağlamalıdır.

İstanbul'daki belediyelerin sosyal turizme yönelik gezi programlarını incelediğimizde; günübirlik olarak İstanbul'un doğal güzelliklerinin bulunduğu mekanların örneğin parklar, kasırlar, boğaz, müzeler, camiler, sarayların gezilmesi, belediyelere ait çeşitli parkların ve sosyal tesislerin gezdirilerek oralarda ağırlama hizmetlerinin verilmesi ilk akla gelenlerdir. Bu gezilere belediye sınırlarından yoğun katılımların olduğunu söylemek mümkündür. Yine günübirlik gezi kapsamında belediyelerce yakın çevrelere gerçekleşen geziler arasında; Çanakkale, Bursa ve Edirne kültür gezilerinin en çok ilgi çeken ve buna bağlı olarak katılımın yüksek olduğu geziler olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca kısa süreli konaklamaları içeren Ürgüp ve Kapadokya gezileri ile Konya gezileri de yılın belirli dönemlerinde ve mevsim Őartlarına bağlı olarak belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Belediyelerce sosyal turizmin gelişimine yönelik yapılan bu çalışmalar ve düzenlenen turlar, yörede yaşayanların ruhsal ve fiziksel açıdan tüm yılın

yorgunluğunu almasının yanı sıra aynı yörede yaşayan insanların da müşterek hareket edebilme ve hemşerilik duygularının da gelişimine de olumlu etkide bulunmaktadır. Yine ekonomik yönden turizm hareketlerine katılamayacak durumda olanların da turizm hareketlerinden yararlanabilmesine olanak sağlaması da diğer büyük yararı olarak ifade edilebilir.

Sonuç

Bir ülkede turizmin gelişmesinde yurtdışından gerçekleşen dış turizmin yanı sıra iç turizmde geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu amaçla özellikle yirmi milyon kişilik bir potansiyele sahip olan iç turizm talebinin arttırılmasına yönelik son yıllarda bir dizi uygulama hayata geçirilerek önemli talep artışları sağlanmıştır. Özellikle yabancı turistler ile yerli turistlere verilen farklı fiyat uygulamalarının ortadan kaldırılmasına yönelik erken rezervasyon uygulamaları, son yıllarda büyük gelişme göstermiş ve seyahat ürününün satın alınmasında yüzde ellilere varan artışlar yakalanmış ve iç turizmin bir dolgu malzemesi olarak kullanılması mantığından kurtulmuştur. Yine seyahat acentalarının tatil fiyatlarının taksitlendirilmesi, ücretsiz ulaşım olanağı ve birden fazla çocuklu ailelere sağlanan ekstra indirimler vb. iç turizm hareketlerini arttırmıştır. Bu uygulamaların birçoğunun sosyal turizmin geliştirilmesinde kullanılan araçlar ile aynı olmasından dolayı, bu turizmin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Ancak bu uygulamaların tümünün satın alma gücü az olan grupların katılımında tam olarak etkili olmamasından dolayı, belediyeler bu dezavantajı avantaja çevirecek sosyal turizme yönelik uygulamalarla, seyahatlere katılamayacak durumdaki grupların seyahate katılmalarında etkili olmaya başlamışlardır.

Belediyelerin ilköğretim ve orta öğretim öğrencileri başta olmak üzere, gençler, kadınlar ve gelir düzeyi düşük olan insanlara yönelik şehir içi ve yakın

Çevredeki turistik çekiciliğe sahip yörelere düzenledikleri seyahatler ve aktiviteler, Türkiye’de sosyal turizmin gelişmesi için çok önemlidir. Belediyelerin başta Bakanlık olmak üzere alacağı maddi ve teknik destekler ile uzun dönemde bu tür faaliyetlerin sayısını artırması sosyal turizmin ülkemizde gelişmesi açısından hayati öneme sahiptir. Düzenlenecek olan programlardaki artışların, gezilerin gün sayısında, içeriğinde ve yöre çeşitliliğinde de gerçekleştirilmesi durumunda katılımcı sayıları da artarak, Türkiye’de sosyal turizmin gelişmesine hız verilmiş olunacaktır.

Kaynaklar

Çamur, S. 1986. Sosyal turizm, Planlama Dergisi, (2), 23-25.

Kozak, N. ve Diğerleri (2011), Genel Turizm, Ankara: Detay Yayıncılık.

Toskay. T. (1983), Turizm-Turizm Olayına Genel Yaklaşım, İstanbul: Der Yayınları.

Usta, . (1982), Sosyal Turizm, İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, No:12.

Usta, . (2008), Turizm-Genel ve Yapısal Yaklaşım, Ankara: Detay Yayıncılık.

Eriřim:http://egitek.meb.gov.tr/aok/aok_kitaplar/AolKitaplar/Turizm_1/5.pdf,
26 Nisan 2012.

Erişim:<http://www.festtravel.com/tr/avrupada-sosyal-turizm-barcelona-bildirgesi>, 27.04.2012.

Demir,E..2012.SosyalTurizm.Erişim:http://www.turizmdebusabah.com/yazar_detayhaber_No~59862~f~sosyal_turizm.htm., 15 Nisan 2012.

Erişim:<http://www.slideshare.net/emirerten/ab-ve-turizm-sosyal-turizm>., 20.04 Nisan 2012.

Erişim:<http://disiliskiler.kulturturizm.gov.tr/TR,22151/uluslararasi-sosyal-turizm-burosusu-bits.html>., 21 Nisan 04 2012.

Erişim:<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11699/turkiye-turizm-stratejisi.html>.,29 Nisan 2012.

Erişim:<http://www.belediyesorunlari.com/Default.asp?USTID=485&KOKID=612&MODUL=DinamikWeb&DIL=tr>, 01 Mayıs 2012.

Erişim:<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.5393...0..>, 30 Nisan 2012.

Baş, M. ve Diğerleri 2007. Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm. Erişim:<http://www.mevzuatdergisi.com/2007/11a/01.htm>, 25 Nisan 2012.